

Svoboda jako strašlivě nutná potřeba

Vojna byla první divadelní inscenací, v níž E. F. Burian ve svém „Děčku“ vycházel přímo z lidového umění (1935). Sám označil Vojnu jako voicebandovou montáž s baletem na texty lidové poezie, sebrané K. J. Erbenem. Nehledal v lidových písních, říkadlech a básních jen krásu, ale též sílu vzdoru v době hospodářské krize a sílícího nebezpečí fašismu. Dalo by se to též obrátit – geniální avantgardní hudebník a režisér známý svým levicovým smýšlením nepoužíval lidovou tvorbu jen jako ideologickou zbraň, ale též a především jako hlubokou nevyčerpatelnou studnu tvořivosti, přeplněnou něhou, vášní, vztekem – silou lásky a nenávisti. V jeho pojetí se stala navíc protipólem měšťácké upatlanosti a utápnutosti.

Ondřej Vacke, Iva Holubová, Tereza Krippnerová, Marie Štípková, Kristýna Podzimková ve Vojně FOTO TOMÁŠ SVOBODA

Po válce se Burian k Vojně vrátil v Armádním uměleckém divadle (1955), od té doby se údajně (podle anotace k inscenaci) kvůli herecké a pěvecké náročnosti inscenují jen fragmenty. Nicméně pod stejným názvem režirovala tři inscenace např. Burianova žena Zuzana Kočová, v roce 1963 dokonce se studenty JAMU. O tom, že náročnost Vojny, ať už v jakékoliv úpravě, může být vhodným prubířským kamenem herecké, pěvecké a pohybové dovednosti, svědčí opakovaná nastudování divadly dramatických škol. V dětském věku jsem viděla Vojnu v Divadle Maringotka (1970). K tehdejšímu zážitku mám rozporuplný vztah jako k povinné četbě. Proklamace lidové tvořivosti lahodila tehdejší oficiální kulturní ideologii, a tak vyznění mohlo mít zcela jiný dopad než „originál“ z roku 1935 – místo vzdoru souhlas, místo dravé živelnosti (byť Burianem formované do pevného tvaru) poslušnost.

Nyní, když se na prkna soudobého DISKu „hudebně dramatická skladba“ vrací, není už zatížena puncem oné „povinné četby“. Pod hlavičkou Voice-bandu ji nastudovala se studenty DAMU režisérka Jaroslava Šiktancová, neméně důležitého hudebního nastudování se zhostili Zdeněk Dočekal, Dušan Navařík a Matěj Kroupa. Inscenace se neomezuje jen na voice-band, hudebně pojímanou sborovou recitaci, výraznou roli hraje kromě Burianovy partitury transformované pro sedmičlenný orchestr (kontrabas, bicí, housle, akordeon, flétna, klarinet, klavír) i pohybová a choreografická složka (Martin Pacek). Scénář zpřítomňuje okamžiky

venkovského života, ozvláštněné a akcentované oproštěnou metaforičností lidové poezie i slavnostní obřadností lidových zvyků. Za projevy radosti ze života se neustále skrývá číhající tragičnost, která posléze na lidi dobré i zlé uvalí obrovskou tíhu – vojnu. Studenti se pohybují v přítomnosti za doprovodu výborného živého orchestru, jemuž vstřícně naslouchají v intonaci i pohybu. Po technické stránce obstáli na výbornou. Nikdo se neexhibuje na úkor celku, nikdo nic neodbývá, když právě není ve středu dění („hlavní role“ si herci předávají od epizody k epizodě jako štafetu). Jako by jim však chyběla ta žízňivost po svobodě, která inspirovala kdysi Buriana a jeho soubor, ta drásavost bezmoci a bezohlednost vzdoru.

Na počátku inscenace navozuje masopustní píseň výbuch lidové teatrálnosti. Herci mají na tvářích místo masek jen skromné černé líčení kolem očí a úst v jakémisi náznaku škrabošky. Kostýmy nenesou žádné folklorismy, ale ani aktualizace, nejspíše se podobají improvizovanému oděvu pro zkušebnu pohybové výchovy. Nicméně jsou barevně komponovány. Dívky jsou laděny temněji, a dovolí si i barevný šleh vášnivé červené, chlapi do světlejších odstínů. Jejich vzezření tíhne k prostotě téměř civilní. I když pochopitelně vzhledem k múzičnosti hudby a hudebnosti libreta je jejich projev ve všech hereckých složkách neokázale stylizovaný. Hrají nejen svým umem, ale i svým mládím. Pro znovuobjevenou Vojnu angažují svá ohebná těla v lадných i dramatických pohybech i sošných postojích. Někteří zpívají dobře, jiní výborně. Vyvěrá z nich evidentní radost z herectví i hravosti, kterou Burian na lidové tvorbě tolik oceňoval. Náboj, z něhož jímá závrať a jde strach, však ze svých životů a vědomí zatím nevydolovali. Dovedou roztomile parodovat opilství, jímavě zatesknit písničkou, s humorem zparodovat lichvu, ale nejde jim o život, jen o hru. Jako by nebylo proti čemu vzdorovat, jako by svoboda nebyla už tak strašlivě nutnou potřebou.

DAMU, VOICE-BAND a divadlo DISK – Emil František Burian: Vojna. Režie Jaroslava Šiktancová, choreografie Martin Pacek, dramaturgie Zuzana Burianová, hudební aranžmá a nastudování Zdeněk Dočekal, Dušan Navařík, Matěj Kroupa, korepetice Zdeněk Dočekal, light design Ondřej Růžička. Premiéra 20. října 2013. (Psáno z představení 6. listopadu 2013.)

- Autor: **Marie Zdeňková**
- Publikováno: 2. Leden, 2014